

filosofie

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 3.21, 3.24 en 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 3.21 t/m 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijd aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommitteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommitteerde.
- 4 De examinator en de gecommitteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinator en de gecommitteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommitteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinator en door de gecommitteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
 - 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
 - 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
 - 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
 - 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
 - 7 Indien de examinator of de gecommitteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
 - 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
 - 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 T.a.v. het verkeer tussen examinator en gecommitteerde (eerste en tweede corrector):
Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag

Antwoord

Scores

Opgave 1 Het publieke leven van de smartphone-generatie

1 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg met een voorbeeld uit tekst 1 wat het betekent dat de mens zich tot zichzelf-in-de-wereld verhoudt: mensen reflecteren op zichzelf en hun omstandigheden, zoals wanneer je een online profiel maakt / je kleding kiest 1
- een uitleg met een voorbeeld uit tekst 1 dat mensen volgens Cassirer van dieren verschillen omdat ze zich uitdrukken in symbolen, zoals in de vormgeving van hun online profiel / in hun kledingkeuze 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Mensen verhouden zich tot zichzelf-in-de-wereld, omdat ze niet samenvallen met hun omstandigheden, maar hun leven in de wereld steeds kunnen evalueren. Dat vermogen tot reflectie zie je ook bij de jongeren die nadelen over de vormgeving van hun online profiel op Instagram. Ze reflecteren op wie ze zijn, wie ze willen zijn en hoe ze gezien willen worden 1
- Volgens Cassirer verschillen mensen van dieren omdat ze zichzelf uitdrukken in tekens. Bij het vormgeven van een online profiel drukken de jongeren in tekst 1 hun zelfverhouding uit in symbolische beeldtaal 1

2 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat de selfies op Instagram passen bij het moderne ideaal van authenticiteit omdat eigenheid / individuele zelfexpressie / jezelf ontwerpen in plaats van meegaan met de massa hierin gewaardeerd kan worden 1
- een argumentatie met het voorbeeld van de selfies op Instagram of dit moderne ideaal van authenticiteit zichzelf ondermijnt 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- De selfies passen bij het moderne ideaal van authenticiteit omdat ze de mogelijkheid bieden om je eigenheid te laten zien. Met selfies kunnen Instagrammers zelf hun imago bepalen, door originele outfits en bijzondere ervaringen te tonen. Het 'grappige meisje' van de groep laat bijvoorbeeld zien wat haar uniek maakt, door lelijke foto's van zichzelf te plaatsen

1

- Het moderne ideaal van authenticiteit ondermijnt zichzelf volgens mij. Wanneer iedereen uniek wil zijn en het anders wil doen dan een ander, maar zich daarbij richt op de heersende 'Kim Kardashian-beeldcultuur', worden individuen gevoeliger voor druk en manipulatie. De kans dat deze selfiecultuur ons beïnvloedt en ons zelfbeeld op oneigenlijke manier bepaalt, wordt door ons authenticiteitsideaal dus juist groter

1

of

- De moderne invulling van authenticiteit ondermijnt zichzelf volgens mij niet. Je ziet bij het 'grappige meisje' dat het haar lukt om zichzelf te laten zien, terwijl ze zich niet naar de normen van de selfies voegt. Ze speelt met de 'regels' en verzet zich ertegen. Hieruit blijkt dat individuele zelfexpressie heel goed mogelijk is binnen de heersende normen van de selfiecultuur

1

3 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat Instagram zo is opgezet dat macht automatiseert door permanente zichtbaarheid

1

- een uitleg met het voorbeeld van 'aan een ideaalplaatje voldoen' dat op Instagram sprake is van normalisering omdat de heersende beeldcultuur als normaal wordt voorgesteld / afwijkingen worden weggedrongen

1

voorbeeld van een goed antwoord:

- De automatisering van de macht op Instagram is erin gelegen dat iedereen, door de wijze waarop Instagram is opgezet, op elk moment kan meekijken naar wat er gebeurt op de openbare profielen. Dat komt overeen met de permanente zichtbaarheid van de gevangen voor de bewakers door de wijze waarop het Panopticum is gebouwd

1

- Op Instagram wordt de heersende beeldcultuur, 'aan het ideaalplaatje voldoen', als normaal voorgesteld. Door de permanente zichtbaarheid gaan eigenaars van Instagramaccounts dat ideaalplaatje verinnerlijken en toepassen op zichzelf, zoals blijkt uit het gebruik van Photoshop, om niet af te wijken van de norm

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

4 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg dat het lichaam door virtualisering steeds meer als een consumptieartikel wordt gezien: in de virtuele wereld wordt het lichaam gebruikt als middel om anderen te prikkelen / om geprikkeld te worden.

voorbeeld van een goed antwoord:

We leven een steeds groter deel van ons leven online, waardoor we steeds minder fysiek actief hoeven te zijn. Daardoor gaan we ons lichaam steeds meer zien als een passief genotsmiddel dat vooral dient om geprikkeld te worden. Tegelijkertijd worden we in de virtuele wereld van film, televisie en sociale media voortdurend geprikkeld om ‘plaatjes’ van onszelf te laten zien aan anderen. Met de *Brazilian Butt Lift*-operatie kan iemand zelf zijn lichaam vormgeven en zijn imago creëren. Zo wordt het lichaam steeds meer een consumptieartikel dat we zelf naar onze hand zetten.

5 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat een argumentatie met de *Brazilian Butt Lift*-operatie of het een probleem is als het lichaam als een consumptieartikel wordt gezien, met:

- een relevante morele waarde als een verwijzing naar iets dat belangrijk is, en 1
- een uit de relevante morele waarde afgeleide norm/gedragsregel 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens mij is het wel een probleem als we ons lichaam beschouwen als een consumptieartikel waar we mee kunnen doen wat we willen. Je hebt je lichaam niet maar bent het. En we moeten goed voor ons lichaam zorgen, zodat het gezond is en blijft. Vanuit de waarde ‘gezondheid’ kun je bijvoorbeeld de norm opstellen ‘je mag je lichaam niet opzettelijk schade toebrengen’. Dat staat haaks op het opereren van een gezond lichaam voor een esthetisch doel, zoals bij de *Brazilian Butt Lift*-operatie 2

of

- Ik denk dat het niet zo’n probleem is om ons lichaam te zien als een consumptieartikel. Doordat ons lichaam minder vaak nodig is voor fysieke arbeid of strijd, is het leven voor veel mensen gaan draaien om genot en gebruiken we ons lichaam om ons prettig te voelen. Dat is volgens mij een grote luxe. In feite verschilt een *Brazilian Butt Lift* niet eens zo veel van het kopen van mooie kleren: het is het genot om jezelf op een bepaalde manier te presenteren. Ik ga bij deze gedachtegang uit van de waarde ‘geluk’. Hieruit kun je de norm afleiden: ‘doe datgene waarvan je gelukkig wordt’. Uitgaande van geluk is het dus geen probleem om ons lichaam te zien als een gebruiks- of consumptieartikel. Dat die operatie veilig moet plaatsvinden, zodat er niemand aan overlijdt, is volgens mij een losstaande kwestie 2

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

6 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg met een voorbeeld van een ethische deugd dat Timo volgens Aristoteles goed omgaat met de *bottomless scroll* op Instagram als hij daarbij handelt volgens het juiste midden tussen twee uitersten.

voorbeeld van een goed antwoord:

Een voorbeeld van een ethische deugd is matigheid. Dit houdt het midden tussen bandeloosheid enerzijds en ongevoelighed anderzijds. Deze deugd heeft Timo onvoldoende ontwikkeld, waardoor hij doorschiet in het scrollen op Instagram. Als hij zich oefent in matigheid, zal hij zijn verlangens beter onder controle krijgen en er niet blindelings achteraan lopen. Hij moet daarbij ook niet naar het andere uiterste doorschieten en bijvoorbeeld ongevoelig worden voor zijn verlangens.

7 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg dat Timo volgens de opvatting van Aristoteles geen ware vriend van zichzelf is, omdat hij tegenstrijdige/destructieve verlangens heeft als hij scrollt op internet, terwijl hij iets anders wil/kan doen.

voorbeeld van een goed antwoord:

Timo geeft aan dat hij iets wil opzoeken en ongemerkt heel diep in Instagram terechtkomt. Daaruit blijkt dat hij eigenlijk iets anders wilde doen, maar afgeleid wordt door Instagram. Volgens Aristoteles ben je een ware vriend van jezelf als je verlangens niet tegenstrijdig zijn. Dat zijn ze bij Timo wel, want hij wil scrollen op Instagram en toch ook niet. Daarom is hij geen ware vriend van zichzelf.

8 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg dat in het voorbeeld waarin de aandacht van Timo wordt opgeëist door de *bottomless scroll*, een van de volgende drie gevaren te herkennen is:

- de mens als bestelbaar bestand,
- verdringing van andere vormen van ontbergen,
- vervreemding van zichzelf als Dasein.

voorbeeld van een goed antwoord:

- Door de moderne techniek kan een mens volgens Heidegger zelf in het gestel worden opgenomen en opeisbaar worden. Dat gebeurt bijvoorbeeld als Timo ‘heel diep in Instagram’ terechtkomt door de *bottomless scroll*, terwijl hij eigenlijk alleen iets wil opzoeken. Timo wordt door Instagram ‘besteld’ als bron van inkomsten door reclame. Zo wordt Timo opgeëist door de techniek.

of

- Door de *bottomless scroll* wordt alle informatie en uitwisseling in het technisch-commerciële bestel van Instagram opgenomen. Bovendien wordt ook nog eens al Timo’s tijd opgeslokt en verschijnt alles als tijdverdrijf. Hierdoor kunnen andere vormen van ontbergen in het gedrang komen.

of

- Als Timo zich verliest in de *bottomless scroll*, vervreemdt hij van zichzelf als Dasein. In het scrollen heerst de techniek zo sterk dat hij zichzelf niet meer ervaart als een wezen dat kan worden aangesproken en uitgenodigd door het zijn.

9 maximumscore 4

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg met Kants opvatting van vrijheid dat Kant het zou afkeuren dat Timo zich laat leiden door de *bottomless scroll*: Timo laat zich leiden door zijn neiging tot eindeloos scrollen in plaats van door autonomo te handelen vanuit de rede 1
- een uitleg met Bentham’s opvatting van geluk dat Bentham het zou afkeuren dat Timo zich laat leiden door de *bottomless scroll*: Timo baalt van zijn eindeloze gescrol en maximaliseert dus niet zijn genot 1
- een argumentatie hoe om te gaan met sociale media, met een afweging van Kants opvatting van vrijheid en Bentham’s opvatting van geluk 1
- een argumentatie hoe om te gaan met sociale media, met kritiek op een vooronderstelling bij een van deze twee opvattingen 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Timo geeft zich over aan de neiging om eindeloos te scrollen, terwijl hij volgens Kant vrij zou zijn als hij zich zou laten leiden door zijn rede. Je bent vrij als je autonom kiest voor het goede, door je af te vragen welke maxime in deze situatie algemeen geldend kan zijn 1
 - Volgens Bentham moeten we streven naar de maximalisering van het geluk, door te streven naar genot, en pijn zoveel mogelijk te vermijden. Ook Timo moet een afweging maken tussen pijn en genot als hij online scrollt, bijvoorbeeld tussen het genot van het neuken op Instagram en de ‘pijn’ van verspilde tijd en spijt achteraf. Timo maakt deze afweging echter niet, maar blijft als een soort verslaafde onnadenkend scrollen 1
 - In mijn omgang met sociale media ga ik uit van de opvatting van Kant. Volgens Bentham draait het leven namelijk om zoveel mogelijk geluk en daarmee veronderstelt hij dat een gelukkig leven altijd een goed leven is. Volgens mij moeten we juist handelen vanuit onze rede en die apps afsluiten. Om vrij te kunnen zijn is het belangrijk om jezelf te bepalen en je niet te laten leiden door de neigingen waar die apps op in spelen, ook al brengt dat op dat moment plezier. Net als Kant wil ik uitgaan van mijn autonome rede in mijn omgang met sociale media 2
- of
- Mijn opvatting over sociale media past het best bij Bentham. Lekker onderuitgezakt rondkijken op Instagram is voor mij geluk. En gelukkig zijn is waar het om draait in het leven. Kant veronderstelt dat we de universele wetten van de rede als leidraad kunnen nemen en ons niet hoeven te laten leiden door het streven naar genot en het vermijden van pijn. Net als Bentham denk ik dat de realiteit anders is. We streven altijd naar geluk en moeten daarbij de juiste optelsom van de voor- en nadelen van sociale media maken 2

Opgave 2 De ruimte

10 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat een uitleg met het voorbeeld van het overzichtseffect van de implicatie van markteconomische spiritualisering in de transformatie-economie:

- dat commerciële belevingsgerichte bedrijven zinthema's aan de orde stellen: ruimtevaartbedrijven zeggen transcendent/holistische ervaringen in de ruimte mogelijk te maken 1
- dat zinthema's vervallen tot vluchige consumptiecultuur: een ruimtereis met een commercieel bedrijf is een lightversie van een transcendent/holistische ervaring in de ruimte 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Een implicatie van de markteconomische spiritualisering van de transformatie-economie is dat commerciële belevingsgerichte bedrijven zinthema's aan de orde stellen. Een ruimtevaartbedrijf dat ruimtereizen aanbiedt waarbij mensen het overzichtseffect meemaken, en dus betalen voor een transcendent en holistisch zijn in de ruimte, kan je als een voorbeeld zien van die implicatie 1
- Een andere implicatie van de markteconomische spiritualisering van de transformatie-economie is juist dat zinthema's vervallen tot vluchige consumptiecultuur. Dat je een paar minuten iets waanzinnigs ervaart tijdens een commerciële ruimtereis, is een wel heel lichte versie van het echte transcendent en holistische overzichtseffect. Die ervaring vergt toewijding, tijd en herhaling, die helemaal niet worden bereikt met een consumptief ruimtereisje 1

11 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat het argument van de ruimtemiljardairs een intergeneratieve argument is, omdat ze de ontwikkeling van raketten zien als een milieuverbetering voor de toekomst 1
- een argument tegen de ontwikkeling van ruimtetoerisme, met een actueel antropocentrisch argument / met het argument van geen lijden toebrengen aan wat lijden kan / met het argument van de intrinsieke waarde van de natuur / met een *deep ecology* argument 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- De miljardairs gebruiken een intergenerationeel argument als ze wijzen op de voordelen van ruimtetoerisme. In de toekomst, voor volgende generaties, zijn de raketten duurzaam en kunnen ze dienen om vervuiling op aarde tegen te gaan. De ontwikkeling van ruimtetoerisme is dus een verbetering voor het leven van toekomstige generaties 1
- Vanuit het argument dat de natuur een intrinsieke waarde heeft, is de ontwikkeling van ruimtetoerisme een slechte zaak. Ruimtetoerisme tast hoe dan ook de natuur aan door uitstoot en door het gebruik van grondstoffen voor bijvoorbeeld de bouw van raketten, hoe duurzaam en gerecycled die ook zijn. Hierbij wordt de intrinsieke waarde van de natuur dus genegeerd 1

12 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg van Lockes opvatting van bezit met de drie rechten leven/gezondheid, vrijheid en persoonlijk eigendom: de rechten op leven/gezondheid en vrijheid staan iedereen toe om land te bewerken om te kunnen leven en zodra iemand dit doet, ontstaat persoonlijk eigendom 1
- een uitleg dat Locke een andere opvatting zou hebben over het bezit van hemellichamen dan Van Heemstra: volgens Van Heemstra behoren hemellichamen de hele mensheid toe, terwijl volgens de opvatting van Locke het idee van gemeenschappelijke grond vervalt als deze is bewerkt, waardoor ook hemellichamen iemands bezit zouden kunnen worden 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Locke hebben mensen van nature recht op leven, vrijheid en persoonlijk eigendom. Alle mensen hebben dus recht op een plek om te leven en de vrijheid om te doen wat ze willen. Zodra iemand bovendien met moeite en arbeid iets produceert op of met een gedeelte van de gemeenschappelijke grond dan is dat iemands bezit en kan die grond niet meer afgenoem worden 1
- Bij Locke ging bezit alleen nog over de planeet aarde, maar inmiddels zou bezit ook kunnen gaan om andere hemellichamen. Om je recht op vrijheid en leven uit te oefenen, is het toegestaan om hemellichamen te bewerken door bijvoorbeeld delfstoffen te winnen, mits je genoeg ruimte voor anderen overlaat. Anders dan Van Heemstra denkt, zouden die hemellichamen dan volgens Locke geen gemeenschappelijke grond meer zijn die de hele mensheid toebehoort, maar persoonlijk bezit van degene die er als eerste was en daar arbeid op verrichtte 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

13 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg dat Van Heemstra's gevoel van gebrokenheid aansluit bij de opvatting dat de vrije markt tot sociaal atomisme leidt: door consumptieisme verliezen mensen betekenisvolle relaties met anderen.

voorbeeld van een goed antwoord:

De opvatting dat de markt tot sociaal atomisme leidt, wil zeggen dat je alles wat een goed leven voor jou inhoudt op de markt kunt kopen, maar dat je daarbij ook heel individualistisch je eigen weg kunt gaan zonder nog betekenisvolle relaties met anderen en je omgeving aan te gaan. Van Heemstra's gevoel van gebrokenheid sluit hierbij aan. Ze ervaart een gemis aan verbinding met haar omgeving en ziet dat iedereen met een nauwe blik gericht is op eigen belangen die via consumptiegedrag op de vrije markt bevredigd worden.

14 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat een argumentatie of een onderzoek naar de ruimte zoals dat van Van Heemstra bijdraagt aan een goed leven, met:

- Socrates' uitspraak dat een leven dat zichzelf niet kritisch onderzoekt niet de moeite waard is om geleefd te worden
- een definitie van 'relaties' die niet uitgaat van sociaal atomisme

1
1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Ik denk dat zo'n onderzoek naar de ruimte en het uitzoomen wat Van Heemstra daarin doet kunnen bijdragen aan de ervaring van een goed leven. Ze doet wat Socrates bedoelde: zichzelf en haar verhouding tot de wereld en het leven kritisch onderzoeken om het de moeite waard te maken. Daarin gaat ze te rade bij ruimte-onderzoekers en de sterrenhemel om te bereiken dat ze op aarde meer verbinding vindt tussen bomen, oceanen en mensen. Ze bekijkt het leven van een afstand en probeert er daardoor juist van binnenuit mee verbonden te zijn. Zo kan je volgens mij prima ontdekken wat er nodig is voor het goede leven

1

- Ik denk dat dat goed past bij een definitie van relaties als 'betekenisvolle verbindingen waarbij meerdere perspectieven op het goede leven worden erkend'. Vanuit het overzicht vanuit de ruimte denk ik dat er meer verbinding kan ontstaan tussen mensen, omdat je minder inzoomt op de nauwe blik van jezelf. Ik kan me voorstellen dat dat wederzijdse erkenning oplevert, waardoor verschillende opvattingen over het goede leven misschien minder van elkaar afgesneden blijven, maar waardoor wel meer gezamenlijkheid en begrip ontstaan

1

of

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

- Ik denk niet dat het wat oplevert om je te verdiepen in de ruimte. Je onderzoekt een gedeelte van het leven waar je doorgaans niet zo veel mee bezig bent. En op zich denk ik dat Socrates gelijk heeft dat een kritisch onderzoek van de verhouding tot jezelf en je omstandigheden wel belangrijk is om het leven de moeite waard te maken. Maar ik begrijp niet waarom Van Heemstra dat via de ruimte moet bereiken. Je kan ook gewoon met de mensen om je heen over je twijfels praten en je verdiepen in hun leven en zo proberen om tot een goed leven te komen. Dat hoeft niet vanuit een perspectief dat voor de meeste mensen onbereikbaar is 1
- Relaties zou ik definiëren als ‘waardevolle verbindingen met mensen die deel uitmaken van je omgeving’. Die omgeving mag virtueel zijn, maar de ruimte gaat te ver en leidt af van het maken van aardse verbindingen. Een goed leven gaat over hier en nu, met de mensen om je heen, in je buurt, niet over vage holistische ervaringen en duizelingwekkende afstanden 1

15 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg van Kierkegaards kritiek op de verlichtingsfilosofen met zijn opvatting over het christelijke geloof als paradox: een individuele zelfverhouding tot God kan niet herleid worden tot een algemene ethiek zoals bij de verlichtingsfilosofen gebeurt 1
- een uitleg dat Kierkegaards opvatting dat de religieuze enkeling de ethische algemeenheid overstijgt, zou kunnen aansluiten bij het idee van Taylors ‘supernova’, omdat bij beide de vraag naar zin/religie een individuele aangelegenheid wordt 1
- een argumentatie of Kierkegaards opvatting dat de religieuze enkeling de ethische algemeenheid overstijgt, aansluit bij Van Heemstra’s opvatting van zin vanuit de joodse scheppingsmythe om (individuele) versnippering te herstellen 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Kierkegaard gaan verlichtingsfilosofen zoals Kant uit van een ethische veralgemenisering, die geen recht doet aan de radicaliteit van een individuele verhouding van de enkeling als enkeling tot God. Een persoonlijke, diepe verhouding tot God kan niet herleid worden tot en gerechtvaardigd worden vanuit ethische principes, maar schort die ethische principes tijdelijk op. In die religieuze verhouding vestigt de mens zijn bestaan, innerlijke gevoelens en sterfelijkheid en overstijgt de mens ethische algemeenheden zoals de verlichtingsfilosofen die verdedigen 1
 - Kierkegaards opvatting dat religie als radicale, individuele zelfverhouding tot God het ethisch algemene overstijgt, zou passen binnen Taylors idee van de supernova dat er een veelheid aan verschillende religieuze en levensbeschouwelijke opvattingen is. In dat idee van Taylor wordt de vraag naar zin een hyperindividuele aangelegenheid en is er dus ruimte voor ieders eigen religieuze manier om het leven zin en betekenis te geven, zoals bij Kierkegaard 1
 - Deze opvatting van Kierkegaard, waarin de enkeling zijn bestaan ten diepste in God vestigt en rechtvaardigt vanuit de volle zekerheid van zijn innerlijke leven, sluit volgens mij aan bij Van Heemstra's poging om via de scheppingsmythe tot een opvatting over zin te komen. Haar verlangen naar een diepe verbinding met alles om haar heen en naar een gevoel van heelheid, zoals het verenigde levenslicht in het vat uit de scheppingsmythe, is volgens mij op te vatten als een innerlijke religieuze verhouding van haar als enkeling tot iets religieus overstijgends, zoals Kierkegaard bedoelt 1
- of
- Deze opvatting van Kierkegaard, waarin de enkeling zijn bestaan ten diepste in God vestigt en rechtvaardigt vanuit de volle zekerheid van zijn innerlijke leven, sluit niet goed aan bij Van Heemstra's poging om via de scheppingsmythe tot een opvatting over zin te komen. Haar doel is eerder om individuele versnippering tegen te gaan en eenheid onder mensen te herstellen. Ik denk dat Kierkegaards radicale individuele verhouding tot God eerder bijdraagt aan die versnippering en dat het belangrijker is om tot een gemeenschappelijke verhouding tot het goddelijke/geheel te komen 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

16 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg van Latours kritiek op het subject-objectschema met zijn radicaal empirische interpretatie van de ervaring: het subject-objectschema is een theoretische constructie, terwijl betekenis gebaseerd is op niets meer en niets minder dan de ervaring, waarin de tegenstelling tussen subject en object niet bestaat 1
- een argumentatie of het kosmologisch bewustzijn uit tekst 3 een goed alternatief kan zijn voor het subject-objectschema 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Latour is het subject-objectschema een abstract onderscheid dat geen recht doet aan onze ervaring. We leven niet als subjecten tegenover een dingmatige wereld en we kunnen ook niet zo leven. We moeten recht doen aan een rijker en grilliger ervaringsbegrip, waarin de tegenstelling tussen subject en object niet bestaat. De werkelijkheid is te begrijpen als een proces van veranderende betekenissen binnen verschillende netwerken. Latours radicaal empirische interpretatie van de ervaring houdt in dat je je op niets meer en niets minder baseert dan de ervaring 1
- Het kosmologisch bewustzijn uit tekst 3 kan een goed alternatief zijn, omdat daarin ook wordt uitgegaan van de ervaring en niet van het subject-objectschema. Kosmologisch bewustzijn is een uitdrukking van de ervaring dat mens en wereld, nabij en veraf, onlosmakelijk met elkaar verweven zijn. Het biedt zo een rijker ervaringsbegrip van ons leven op aarde, met de mogelijkheid tot vollere en complexere interpretaties van ons bestaan 1

of

- Het kosmologisch bewustzijn uit tekst 3 is volgens mij geen goed alternatief voor het subject-objectschema, omdat het nog steeds een subjectieve ervaring is van je eigen nietigheid tegenover een groot, onpeilbaar universum als object. Een goed alternatief zou moeten uitgaan van de onderlinge verwevenheid van mens en wereld 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

17 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat een argumentatie of Van Heemstra's nachtwandelingen bijdragen aan zin, met:

- kwetsbaarheid in de dimensie zin 1
- kwetsbaarheid in de dimensie natuur 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Ik denk dat Van Heemstra's nachtwandelingen bijdragen aan een ervaring van zin en betekenis in je leven. Vanuit de dimensie zin stel ik me zo voor dat je tijdens die nachtwandeling aan dat kampvuur met wildvreemde mensen in gesprek kunt gaan over ervaringen van nietigheid of verbondenheid onder die onmetelijke sterrenhemel. Of je zin nou zoekt in filosofie, religie of de ruimte, mensen zijn kwetsbaar: omstandigheden en visies kunnen veranderen, je leeft altijd met andere mensen samen en je zult je moeten verhouden tot hoe andere mensen over het leven nadelen 1
- Ook stel ik me zo voor dat je tijdens die nachtwandelingen dat gevoel van kosmologische nietigheid en toevalligheid concreet kunt ervaren door je bewust te worden van het dierlijke nachtleven in een stadsbos. Beseffen welke verbanden er zijn tussen vleermuizen en insecten in het donker, is een besef van kwetsbare afhankelijkheid in de dimensie natuur die je in het dagelijks leven vaak vergeet. Zoals vleermuizen de schemering nodig hebben om te kunnen jagen, zo hebben ook mensen een afhankelijke relatie met de natuur 1

of

- Ik denk niet dat Van Heemstra's nachtwandelingen per se bijdragen aan een ervaring van zin. Een beetje onder de sterrenhemel over het leven kletsen bij een kampvuur is natuurlijk hartstikke leuk, maar ik geloof niet dat je dan echt met elkaar in gesprek komt over zin. Zo snel laten mensen niet het achterste van hun tong zien. Als een kampvuurtje na een nachtelijke tocht langs ritselende bladeren de oplossing zou zijn voor allerlei ongenoegen en misverstanden omtrent de sterk uiteenlopende filosofische, religieuze of 'ruimtelijke' opvattingen over zin en betekenis, dan zouden we die kwestie toch allang hebben opgelost? De kwetsbaarheid in de dimensie zin gaat er volgens mij juist over dat zinvragen nooit opgelost worden, altijd opnieuw gesteld zullen worden en al helemaal nooit tot eenheid zullen leiden 1
- Ook geloof ik niet dat menselijke kwetsbaarheid in de dimensie natuur iets te maken heeft met je bewust worden van dierlijk nachtleven en de afhankelijke verbanden tussen vleermuizen en hun prooi. Bij kwetsbaarheid in de menselijke natuur denk ik toch meer aan een meteorietinslag of een vulkaanuitbarsting. En ik geloof niet dat je dat soort wezenlijke kwetsbaarheid in een stadsbos met glimwormen gaat ervaren. Dus die nachtwandelingen dragen volgens mij niet bij aan zin, omdat ze geen besef van nietigheid in een groter geheel opleveren 1

Opgave 3 Caring Democracy

18 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg van Smiths vooronderstelling bij het goed functioneren van de vrije markt dat mensen zich op een bepaalde manier tot elkaar verhouden: de vrije markt vooronderstelt een goed functionerende burgerlijke moraal / inlevingsvermogen in de wensen van anderen 1
- een weergave van een kritiekpunt op Tronto's stelling in tekst 4 dat de vrije markt samenhangt met radicaal individualisme, met Smiths vooronderstelling bij zijn opvatting van de vrije markt van een goed functionerende burgerlijke moraal / inlevingsvermogen in de wensen van anderen 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Bij zijn opvatting van de vrije markt als samenwerkingsruimte waarin vraag en aanbod elkaar kunnen ontmoeten, gaat Smith ervan uit dat burgers die op die markt met elkaar handeldrijven betrouwbaar zijn en elkaar niet willen bedriegen 1
- Door te spreken van 'radicaal individualisme' suggereert Tronto dat mensen op de vrije markt rücksichtslos vanuit hun eigenbelang handelen en daarbij alleen gericht zijn op zichzelf. Volgens Smith kan eigenbelang op de vrije markt alleen functioneren binnen een gedeelde moraal, waardoor mensen betrouwbaar zijn en afspraken nakomen. Zo radicaal kan het nastreven van eigenbelang dus niet zijn. Je zult wel degelijk ook een gedeelde moraal met anderen moeten hebben 1

of

- Bij zijn opvatting van de vrije markt als samenwerkingsruimte waarin vraag en aanbod elkaar kunnen ontmoeten, gaat Smith ervan uit dat je je kunt inleven in de wensen en verlangens van anderen om je eigenbelang te kunnen najagen 1
- Smith zou niet denken dat mensen op de vrije markt handelen vanuit een radicaal individualisme. Volgens Tronto zijn mensen succesvol op de vrije markt als ze bereid zijn om te werken. De kritiek van Smith zou zijn dat mensen zich ook in anderen moeten kunnen verplaatsen om succesvol te zijn. Met hard werken alleen kom je er niet. Je moet begrijpen wat anderen nodig hebben en verlangen, en daarvoor moet je niet alleen van jezelf uitgaan, zoals Tronto zegt, maar juist ook gericht zijn op anderen 1

19 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat een uitleg van de kritiek die Marx zou hebben op de opvattingen over zorg van de ‘carrièrepersoon’ in tekst 5, met de begrippen:

- onderbouw: de sociaal-economische verhoudingen 1
- bovenbouw: de ideologische reflectie van de sociaal-economische verhoudingen van de onderbouw 1
- vals bewustzijn: de onbewuste bijdrage van ideeën aan het in stand houden van onderdrukkende instituties / klassenbelang in de onderbouw 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Marx maakt een onderscheid tussen onderbouw en bovenbouw. Met onderbouw bedoelt Marx de reële sociaal-economische verhoudingen in de samenleving, waarbij de ene klasse beschikt over productiemiddelen als kapitaal en de andere klasse niet. De carrièrepersoon is onderdeel van de welvarende middenklasse en behoort daarmee tot de bezittende klasse 1
- De carrièrepersoon gaat ervan uit dat iedereen voor zichzelf kan zorgen en dat zorg alleen iets is van hulpbehoeften. Maar deze opvatting van zorg weerspiegelt de ongelijkheid tussen klassen in de onderbouw. Deze ideologie van zelfstandige individuen vormt de bovenbouw op die onderbouw. Deze bovenbouw is namelijk de ideologische voortzetting van die sociaal-economische verhoudingen. Door de nadruk te leggen op zelfstandigheid in het kunnen beschikken over zorg, dient de carrièrepersoon namelijk het klassenbelang van de bezittende klasse, die goedkoop zorgdiensten kan inkopen bij mensen die dat vaak zelf helemaal niet kunnen betalen 1
- De carrièrepersoon gaat ervan uit dat iedere zelfstandige volwassene zelf zijn eigen zorg kan regelen. De schoonmaker kan zelf ook een schoonmaker inhuren als hij aan het werk is. De carrièrepersoon vergeet daarbij dat dit idee alleen kan bestaan bij de gratie van ongelijke machtsverhoudingen die voortkomen uit de sociaal-economische verhoudingen in de onderbouw. Het idee dat mensen zelfstandig zorg kunnen inkopen als ze die nodig hebben, is een vorm van vals bewustzijn, omdat het een specifiek klassenbelang dient 1

20 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een argument vanuit de neoklassieke visie dat de kwaliteit van het onderwijs toeneemt door commerciële bijles: onderwijs is gelijk aan andere soorten goederen en de afstemming van vraag en aanbod kan het best aan de vrije markt worden overgelaten 1
- een weergave van Tronto's visie dat de vrije markt schadelijk is voor de kwaliteit van zorg: de goederen/logica van zorg zijn/is onvergelijkbaar anders dan de goederen/logica van de vrije markt 1
- een argument met Tronto's visie dat commerciële bijles schadelijk is voor de kwaliteit van het onderwijs 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens de neoklassieke visie is zorg vergelijkbaar met andere verhandelbare goederen, waarbij vraag en aanbod het best via de vrije markt op elkaar afgestemd kunnen worden. Concurrentie leidt namelijk tot prijsverlaging en innovatie. Dat kan ook gelden voor het onderwijs. Als commerciële bijlesbureaus beter in staat zijn te voorzien in de behoeften van leerlingen dan het reguliere onderwijs, krijgen die leerlingen uiteindelijk beter onderwijs 1
- Volgens Tronto past het idee van de vrije markt niet goed bij de zorg. Mensen die zorg nodig hebben, zijn niet altijd in staat rationele beslissingen te nemen, zorg wordt niet goedkoper van innovatie en de waarde van zorg is niet altijd goed uit te drukken in geld. Als we deze manier van denken op zorg toepassen, komen we niet toe aan de echt belangrijke kwesties: dat de zorgbehoefte altijd ongelijk verdeeld is in de samenleving en dat het een maatschappelijk vraagstuk is hoe zorg goed verdeeld moet worden. Marktdenken is daarmee dus schadelijk voor de kwaliteit van zorg 1
- Als je deze visie van Tronto toepast op onderwijs, kun je het volgende argument geven: ook bij onderwijs is er geen sprake van rationele klanten die de beste aanbieder bij hun behoefte kunnen kiezen, bijvoorbeeld wanneer ze bijles nodig hebben. Kapitaalkrachtige ouders zullen hier soms te snel en onnodig voor kiezen voor hun kinderen, terwijl de ouders van kinderen die die ondersteuning het hardst nodig hebben, misschien het belang daarvan niet inzien. Ook hier is de fundamentele kwestie: hoe verdelen we als samenleving onderwijs zo goed mogelijk naar ieders behoefte, vanuit het idee dat iedereen gelijkwaardig is en dat iedereen het onderwijs moet kunnen krijgen dat diegene nodig heeft? Die onderwijsbehoefte overlaten aan de vrije markt ondermijnt de mogelijkheid dat iedereen kwalitatief goed onderwijs krijgt en is daarmee dus slecht voor de kwaliteit van het onderwijs 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

21 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg van Tronto's opvatting dat de scheiding tussen privésfeer en publieke sfeer leidt tot een verschraling van het morele debat in het publieke domein, omdat zorg is opgesloten in de privésfeer en de publieke sfeer wordt gedomineerd door economisch denken 1
- een uitleg met tekst 6 dat in Tronto's 'zorg-volle' samenleving de scheiding tussen de privésfeer en de publieke sfeer wordt opgeheven: de 'zorg-volle' samenleving maakt mensen vrij om te zorgen, waardoor er geen scheiding meer is tussen publieke sfeer en privésfeer 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Tronto heeft de scheiding tussen privésfeer en publieke sfeer geleid tot de opvatting dat zorg een privéaangelegenheid is en niet per se thuis hoort in het publieke domein. Maar het idee dat zorg een privéaangelegenheid is, leidt ertoe dat er geen goed debat in het publieke domein wordt gevoerd over wat we onder goede zorg verstaan en welke waardering daarbij past 1
- Volgens Tronto in tekst 6 maakt een werkelijk vrije samenleving iedereen vrij om te zorgen waar dat in zijn leven nodig is. Zij ziet het dus als een taak van de samenleving als geheel om mensen in staat te stellen zorg te kunnen geven in hun eigen leven. Daarmee is zorg niet langer alleen een privéaangelegenheid maar ook een collectieve verantwoordelijkheid. Zo verdwijnt de harde grens tussen privésfeer en publieke sfeer 1

22 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van het onderscheid tussen interne goederen als standaarden van excellentie die binnen een praktijk gedefinieerd worden en externe goederen die onafhankelijk van een specifieke praktijk zijn 1
- een uitleg dat praktijken een bescherming kunnen bieden tegen de corrumperende werking van de vrije markt als institutie doordat interne goederen gerealiseerd worden met behulp van deugden die de corrumperende werking van externe goederen kunnen weerstaan 1
- een uitleg met MacIntyres actualisatie van het deugdbegrip als kwaliteiten die binnen praktijken ontwikkeld worden, dat praktijken de rol kunnen spelen van plek waar mensen deugden/kwaliteiten kunnen ontwikkelen die nodig zijn voor Tronto's 'zorg-volle' samenleving 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Bij praktijken maakt MacIntyre een onderscheid tussen interne goederen en externe goederen. Interne goederen zijn standaarden van excellentie die alleen binnen die praktijk geformuleerd kunnen worden. Goed voetbal kan alleen begrepen worden binnen de praktijk van het voetbal door mensen die onderdeel zijn van die praktijk. Externe goederen zijn zaken die onafhankelijk zijn van specifieke praktijken zoals rijkdom, macht en aanzien 1
- Praktijken kunnen dankzij hun interne goederen weerstand bieden tegen de corrumerende macht van de vrije markt. De vrije markt draait namelijk grotendeels om winstmaximalisatie, die vaak ten koste gaat van de kwaliteit binnen die praktijk. Om de interne goederen van een praktijk te realiseren heb je echter deugden als rechtvaardigheid nodig. Door het ontwikkelen van deze deugden kunnen praktijken weerstand bieden tegen de corrumerende werking van de externe goederen die nagejaagd worden op de vrije markt 1
- Volgens MacIntyre zijn we in de moderne tijd ons morele kompas kwijtgeraakt, doordat moraal werd gezien als iets van abstracte principes en individuele emoties. Volgens hem is het nodig om het klassieke deugdbegrip te actualiseren, door te laten zien dat mensen binnen praktijken morele kwaliteiten ontwikkelen. Door je te onderwerpen aan de interne standaarden van kwaliteit, oefen je doorzettingsvermogen, rechtvaardigheid enzovoort. In Tronto's ideale samenleving leidt iedereen een 'zorg-vol' leven, waarin je zowel zorg kunt ontvangen als geven. Dat zou tot stand kunnen komen als mensen binnen bepaalde praktijken de juiste deugden ontwikkelen, bijvoorbeeld als mensen gestimuleerd worden om meer tijd aan zorg te besteden, waardoor ze leren om begripvol, geduldig en aandachtig te zijn 1

23 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een argumentatie of de neoliberale marktlogica beter begrensd kan worden met het individualistische mensbeeld van het neoliberale marktdenken of met het relationele mensbeeld van wederzijdse afhankelijkheid.

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens mij is Tronto's mensbeeld dat uitgaat van wederzijdse afhankelijkheid naïef. Natuurlijk zijn mensen in meer of mindere mate afhankelijk van elkaar, maar die afhankelijkheid kan beter worden ingevuld vanuit een individualistisch mensbeeld dat uitgaat van eigenbelang. Kijk bijvoorbeeld naar de ideeën van Smith over dat het najaanen van eigenbelang leidt tot meer welvaart voor iedereen. Daarom denk ik dat een relationeel mensbeeld niet nodig is om de neoliberale marktlogica te begrenzen. Zoals Smith laat zien is eigenbelang prima te verenigen met het algemene belang en kan juist met zijn individualistische mensbeeld gepleit worden voor grenzen aan de vrije markt om deze goed te laten functioneren.

of

- Het individualistische mensbeeld van het neoliberale marktdenken is een feitelijke onjuistheid die alleen maar gepropageerd wordt om bepaalde belangen te dienen. In werkelijkheid zijn mensen altijd afhankelijk van elkaar. Zelfs de rijkste Wall Street-CEO kan niets zonder al die andere mensen die zijn eten produceren, zijn kleding maken, zijn tien huizen schoonmaken en zijn helikopter onderhouden. Het zal dan ook helpen om ons meer bewust te zijn van onze wederzijdse afhankelijkheid. Succes – dat gouden kalf van het neoliberalisme – heb je niet in je eentje, je bent altijd afhankelijk van de zorg van anderen. En zij die ‘niet succesvol zijn’, verdienen ook jouw zorg. Als die Wall Streettypes daar ook eens wat meer van doordrongen zouden zijn, zouden ze ook oprocht zorg kunnen dragen voor een betere wereld voor iedereen. Zolang we blijven uitgaan van een individualistisch mensbeeld, blijven we onterecht gericht op individueel succes op de markt en blijven de excessen van de neoliberale marktlogica bestaan. Een relationeel mensbeeld van wederzijdse afhankelijkheid is dus nodig om het ongebreidelde denken en handelen volgens de neoliberale marktlogica te begrenzen.

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per examinator in de applicatie Wolf. Cito gebruikt deze gegevens voor de analyse van de exams. Om de gegevens voor dit doel met Cito uit te wisselen dient u ze uiterlijk op 1 juni te accorderen.

Ook na 1 juni kunt u nog tot en met 13 juni gegevens voor Cito accorderen. Deze gegevens worden niet meer meegenomen in de hierboven genoemde analyses, maar worden wel meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

tweede tijdvak

Ook in het tweede tijdvak wordt de normering mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Wissel te zijner tijd ook voor al uw tweede-tijdvak-kandidaten de scores uit met Cito via Wolf. Dit geldt **niet** voor de aangewezen vakken.

6 Bronvermeldingen

tekst 1	Kelli van der Waals, Picture Perfect, 2020
tekst 2	stadsastronaut.nl, Het Overzichtseffect, geraadpleegd september 2021
tekst 3	Marjolijn van Heemstra, In lichtjaren heeft niemand haast, 2021
tekst 4-6	Joan Tronto, Caring Democracy, 2013